

มาทำความรู้จักกับการปวารณา

ที่นี่ยังมีพระพุทธรูปที่หน้าอีกข้อหนึ่ง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเด็กๆ ; มีปัญหาเกิดขึ้นว่า บุตรชนิดไหน เป็นบุตรที่ดีที่สุด ประเสริฐที่สุด? มีผู้ออกความเห็นต่างๆกันว่า บุตรที่ฉลาดบ้าง บุตรที่เก่งกว่าบิดามารดาบ้าง, หรือเก่งเหมือนบิดามารดาบ้าง, แต่พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า ในบุตรทั้งหมดนั้น “โส จ เสฏโฐ ว ปุตตา น โย จปุตตา นมสฺสโว” คือว่า ในบรรดาบุตรทั้งหลายนั้น บุตรที่เชื่อฟังบิดามารดาเป็นบุตรที่ประเสริฐที่สุด

ขอให้คิดดูเถิดว่า ทำไมพระพุทธเจ้าท่านจึงตรัสอย่างนี้ไม่กล่าวเหมือนกับคนอื่นกล่าวกันทั่วไปว่า ลูกที่น่ารัก น่าเอ็นดู เฉลียวฉลาด ทำอะไรได้เก่งนั้น เป็นลูกที่ประเสริฐที่สุด ; แต่พระพุทธเจ้าตรัสว่า บุตรที่เชื่อฟัง เป็นบุตรที่ประเสริฐที่สุด

ข้อนี้หมายความว่า ลูกที่เชื่อฟังนั้นมีช่องทางที่จะดีได้ทุกโอกาสทุกประการ ไม่ว่าจะความดีอย่างไรหมด คือเป็นลูกที่มีสิริมงคลอยู่ในตัวเอง ; เพราะว่าเมื่อเชื่อฟังแล้ว ก็มีคนเมตตา เอ็นดู รักใคร่ กั้นรอบด้าน, และเขาก็รับเอาได้หมด เพราะความเป็นผู้ไม่ดื้อ ไม่กระด้าง, ดังนั้นเขาก็ต้องดี ต้องเก่ง ต้องประเสริฐไปทุกสิ่งทุกอย่างเป็นธรรมดา

นี่เรียกว่า เป็นความหมายที่ดีที่สุดแล้ว ของคำว่า “ความเป็นผู้ที่ใครๆว่ากล่าวตักเตือนได้” ซึ่งเป็นความหมายอันแท้จริงของคำว่าปวารณานั้นเอง คนนี้กลับวิเศษตรงที่ว่า ไม่ต้องปวารณา ไม่ต้องสัญญาให้ผูกมัดตัวเอง ก็ยังเป็นผู้ไม่เถียง ไม่ดื้อ ปิดปากตัวเองได้โดยไม่ต้องมีการมีการสัญญากัน ; เรียกว่าเก่งกว่า คนที่ต้องทำสัญญาปิดปากตัวเองเป็นไหนๆ

ถ้าคิดดูให้ดีแล้ว เราจะเห็นว่า ความว่านอนสอนง่าย ของใครก็ตามนั้นเป็นทางมาแห่งความเจริญ ความดี ความประเสริฐ ทุกอย่างทุกประการ ดังนี้. ควรจะได้กำหนดไว้ในฐานะเป็นทางมาแห่งสิริมงคล หรือสวัสดิมงคลอย่างยิ่ง, และถ้าไม่มีทางที่จะทำได้โดยวิธีอื่นแล้ว ก็จงทำโดยวิธีเสนอดัว ให้เขา ว่ากล่าวตักเตือน โดยไม่ต้องนึกกระดากอายแต่ประการใด ; ค่อยๆแก้กันสลับที่กระด้างด้วยมานะนั้นให้หายไป ก็จะกลายเป็นผู้มีความว่าง่ายสอนง่าย มีความอ่อนโยน มีความไม่กระด้างด้วยทวิญญู มานะ ดังที่กล่าวแล้ว

ความว่าง่าย ทำให้มีที่พึ่ง

ในที่ต่างๆไป เราควรพิจารณากันให้กว้างออกไปว่า ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายนี้ ท่านจัดไว้ในฐานะเป็นคุณธรรมพิเศษ อีกมากมายหลายอย่างหลายประการ ในหมวดธรรมที่เรียกว่า นากกรม นั้นก็มีคำว่า “โสวจสฺสตา” ไว้ด้วย คำว่า โสวจสฺสตา แปล ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายนี้ เรียกว่า “นากกรมธรรม” นากกรมธรรมนี้ แปลว่า ธรรมที่จะทำที่พึ่งให้แก่บุคคลนั้น ธรรมะหลายอย่าง ล้วนแต่ทำที่พึ่งให้แก่บุคคลนั้น ; แต่ว่ามีธรรมชื่อว่า โสวจสฺสตา รวมอยู่ด้วย

โสวจสฺสตา คือ ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย นี่จะเป็นที่พึ่งให้แก่บุคคลนั้นได้อย่างไร ? ก็อาจจะเห็นได้ดังข้อความที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ว่าเมื่อเราเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายแล้ว ก็จะมีแต่คนรัก

มีแต่คนเอ็นดู มีแต่คนเมตตา ปราณี ไม่มีใครดูค้ายแก่เราเลย ดังนั้นเราจึงได้ที่พึ่งรอบด้าน จึงจัดความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายนี้ไว้ในฐานะเป็นนาถกรรมกรรมข้อหนึ่ง, ในบรรดานาถกรรมกรรมหลายๆ ข้อด้วยกัน

ความอ่อนน้อมเป็นบุญกิริยาวัตถุ

ในที่อื่น เรียก ความเป็นผู้อ่อนน้อมว่าง่ายสอนง่าย นี้ ว่าเป็น “บุญกิริยาวัตถุ” คือว่าเป็น วัตถุที่ทำให้เกิดบุญด้วยเหมือนกัน เรียกว่า อปจายนมัยบุญกิริยา ; หมายความว่า เราทำบุญให้เกิด ขึ้นมาได้ ด้วยการอ่อนน้อมถ่อมตน, หรือว่าการอ่อนน้อมถ่อมตนนั้น เป็นบุญอยู่ในตัวเอง อย่าง หนึ่งก็ได้เหมือนกัน, และยังเป็นทางให้เกิดบุญอย่างอื่นอีกมากมาย

ความอ่อนน้อมถ่อมตนนั้น เป็นบุญอยู่ในตัวมันเองแล้วอย่างไร ? ลองคิดดูก็จะเห็นได้ว่า ความอ่อนน้อมนั้นทำให้สบายใจ ทำให้มีความสุข อิ่มอกอิ่มใจอยู่ในตัวแล้ว ; นั่นเป็นบุญอยู่ใน ตัวความอ่อนน้อมนั้นแล้ว

ที่นี้ความอ่อนน้อมจะนำมาซึ่งบุญอื่น อีกเป็นอันมาก ก็คือว่า จะเป็นทางให้ได้รับคำแนะนำ ชี้แจง ตักเตือน ว่ากล่าว จากบุคคลอื่นอีกรอบด้าน ; ให้รู้จักให้ทาน ให้รู้จักรักษาศีล ให้รู้จักเจริญ เมตตา ภาวนา, ให้รู้จักทำอะไรอีกมากมายหลายอย่าง ซึ่งล้วนแต่เป็นบุญทั้งนั้น เพราะฉะนั้นจึง กล่าวได้ว่า ความอ่อนน้อมถ่อมตนนี้ จะดึงเอาบุญจากที่อื่นมาอีกเป็นอันมาก คือเป็นเครื่องมือให้ เกิดบุญอีกเป็นอันมาก ; ตัวเองก็เป็นบุญด้วย อยู่ในตัวด้วย, แล้วยังเป็นเครื่องมือ ดึงมาซึ่งบุญอื่นๆ อีกมากมายหลายอย่างด้วย ; ควรจะสนใจกันให้มากในข้อนี้

คนเรถ้าไม่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน คือ มีความกระด้างเสียดื้อแล้ว มันก็เท่ากับปิดประตูบุญ เสียดูทุกหนทุกแห่ง ไม่ให้หลังไหลเข้ามาสู่ตน ; นับว่าเป็นการเสียดื้อโดยไม่ควรจะเสียดื้อ, เป็นการเสียดื้อด้วย อำนาจของความโง่ ของบุคคลผู้นั้นเองโดยแท้

เมื่อบุคคลใดต้องการด้วยบุญแล้ว จึงพยายามอ่อนน้อมถ่อมตนให้เป็นพื้นฐานไว้ จะเป็นการขุดเกลากิเลส ที่เป็นเหตุให้ยกหูหูหางนั้นด้วย, จะเป็นทางให้ได้รับคำแนะนำสั่งสอน, และการ ประพฤติปฏิบัติอย่างอื่นๆ อีกมากมาย จากบุคคลที่รักใคร่เอ็นดูด้วย ; เรียกว่ามีแต่ความดีโดยส่วน เดียว

ทั้งหมดเท่าที่กล่าวมานี้ ท่านทั้งหลาย ลองพิจารณาตั้งแต่ต้นจนปลายเถิด, จะเห็นว่า ความ เป็นผู้ที่คนอื่นว่ากล่าวได้ตักเตือนได้นี้ มีความสำคัญอย่างไร มันมีความสำคัญมากน้อยอย่างไร, จึง ถึงกับพระพุทธเจ้าต้องทรงบัญญัติ เป็นระเบียบขึ้นไว้อันหนึ่ง บังคับให้ภิกษุทั้งหลายทำปวารณา อันมีความหมายที่จะให้เป็นผู้ที่บุคคลอื่นว่ากล่าวตักเตือนได้ สั่งสอนได้นั่นเอง

ปวารณามีคุณค่าอย่างยิ่งแก่มนุษย์

เมื่อวันนี้เป็น วันปวารณา แล้ว เราก็ควรจะถือเอาประโยชน์ จากสิ่งที่เรียกว่าปวารณานั้นให้ ได้ จึงด้วยกันทุกคน ภิกษุทำปวารณาแล้ว ยังคงอยู่ในธรรมวินัยนี้ ก็เจริญงอกงามในทางของธรรม วินัยนั้น เพราะเป็นผู้ที่บุคคลอื่นว่ากล่าวตักเตือนได้ ; แต่ถึงแม้จะละไปจากเพศภิกษุ ไปอยู่เป็นเพศ ฆราวาสก็จงเข้าใจเถิดว่า แม้ในหมู่ฆราวาสนั้น ก็ต้องการสิ่งที่เรียกว่าปวารณา นี้เหมือนกัน

เพราะฉะนั้น ฆราวาสจงชวนกันทำปวารณา เหมือนกับที่ภิกษุทั้งหลาย กระทำแก่กันและกันก็ได้, คือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนได้นั่นเอง โดยทำนองเดียวกันกับที่พระภิกษุกระทำ, คือเราบอกเขาว่า ถ้าเขาเห็นว่าเราจะมีส่วนบกพร่อง ผิดพลาด ไม่ดีที่ตรงไหนด้วยการเห็นก็ดี ด้วยการฟังเขาแล้วลือก็ดี โดยการสกัดทำทางไม่น่าไว้ใจก็ดี ก็จงช่วยว่ากล่าวแนะนำ ตักเตือน สั่งสอน ด้วยอาศัยความเมตตา กรุณา เป็นที่ตั้งเถิด เมื่อข้าพเจ้าเห็นอยู่ว่าผิดอย่างนั้นแล้ว ก็จักได้ละเสีย จักกระทำคืนเสีย อย่างนี้ ไม่เห็นว่าจะมีข้อขัดข้องที่ตรงไหน ไม่เห็นว่าจะมีเสียหายที่ตรงไหน

แต่เดี๋ยวนี้ พวกฆราวาสกลับเห็นไปเสียว่า เรื่องของพระนั้น ฆราวาสทำตามไม่ได้ อย่างนี้ต่างหาก มันเป็นการปิดประตู ตัดหนทางที่จะเป็นความเจริญของตนเสีย พวกฆราวาสจึงไม่นิยมกระทำ เหมือนที่ภิกษุกระทำ คือไม่เสนอตัวให้บุคคลอื่นว่ากล่าว ตักเตือน สั่งสอน อยู่เป็นปรกติ ดังนี้ ; จึงเป็นเหตุให้แม่แต่เด็กก็แข็งกระด้างต่อบิดามารดา ครูบาอาจารย์ของตน ; ไม่เชื่อฟังแม่แต่บิดามารดา ครูบาอาจารย์ของตนอย่างนี้แล้ว จะมีผลเป็นอย่างไร

ท่านทั้งหลายลองคิดดูเถิด จะเป็นสิ่งที่เสียหายแก่เด็กนั้น อย่างไม่มีอะไรจะเสียหายเท่า ; เพราะว่าการกระทำอย่างนั้นเป็นช่องเป็นโอกาส ให้กระทำความชั่วหรือทำความชั่วอีกมากมายหลายร้อยหลายพันอย่างที่เดียว

แต่ถ้าเราได้หัดนิสัยให้แก่ลูกหลาน ให้ลูกให้ตรงมาเสียตั้งแต่ที่แรก ด้วยการอบรม ให้พอใจในการที่มีผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือน ไม่ดื้อกระด้าง ดังนี้ ก็จะเป็นประโยชน์, เรียกว่า เป็นผู้ที่โปรดลูกหลานนั้นให้ขึ้นจากนรกได้ทีเดียว

แต่ว่าการอบรมเด็กๆ ให้มีนิสัยไม่ดื้อกระด้างนั้น มันไม่สำเร็จได้ด้วยการพูดด้วยปาก ; ยิ่งพูดด้วยปาก เขายังไม่เชื่อ ทางที่ดีที่สุดบิดามารดานั่นเอง จะต้องทำตัวอย่างที่ดีให้ดู คือเป็นผู้ที่ไม่ดื้อกระด้าง เป็นผู้ที่ว่านอนสอนง่าย ให้เด็กดู เด็กจึงจะทำตามด้วยความสมัครใจเอง

เดี๋ยวนี้ บิดามารดาเป็นเสียเอง ก็เป็นผู้ที่ดื้อกระด้างปากร้าย พูดจาตำหนุบุคคลที่ว่ากล่าวตักเตือนอยู่เสมอ ดังนี้ไม่มีใครยอมใครอยู่ดังนี้ เป็นสมาคมของคนโง่ คนพาล คนเขลา ของยักษ์ของมาร ที่ทะเลาะวิวาทกันอยู่เสมอ ดังนี้แล้ว เด็กๆ จะเกิดนิสัยว่านอนสอนง่ายได้อย่างไร ย่อมไม่มีหนทางที่จะเป็นไปได้เลย

ทางที่ดีก็มีอยู่ทางเดียว คือ บิดามารดานั้นเป็นผู้ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย เป็นผู้มีความอ่อนโยน ไม่ดื้อกระด้างด้วยมานะ ทิฎฐิ แม้แต่ประการใด แม้แต่เด็กเล็กๆ เตือนก็ยังฟัง อย่างนี้จึงจะเป็นตัวอย่างที่ดี, ที่จะประทับใจฝังจิตฝังใจให้เด็กๆ เหล่านั้น เกิดนิสัยเป็นผู้ว่านอนสอนง่ายขึ้นมา เขาก็จะเอาตัวรอดได้จนตลอดชีวิต เพราะคุณธรรมอันประเสริฐ ที่เรียกว่าปวารณานั้น

เราควรจะชักจูงซึ่งกันและกันให้มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่เปิดโอกาสให้ว่ากล่าวตักเตือนกันและกัน, หรือเสนอตัวให้ตักเตือนซึ่งกันและกัน ; รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตัว รู้จักขอโทษ แก่กันและกัน ให้ได้ชื่อว่าเป็นชนที่เจริญแล้ว ด้วยอารยธรรมข้อนี้ให้มากที่สุด ก็จะได้ชื่อว่า ประกอบไปด้วยคุณธรรม อันสำคัญอันหนึ่ง ซึ่งเป็นองค์คุณของพระโศคานัน

ดังที่กล่าวแล้วว่า สุวโจ จส ส มุทุ อนุตmani ความว่าง่าย ความมีความอ่อนโยน และความไม่ดื้อกระด้างด้วยมานะ ทิฎฐินี้ เป็นหนทางของพระโศคานันดังนี้ หรือว่า การโว จ นิวาโต จเอตมมมงคลมุตตม ความเคารพ และความไม่พองตนนั้นเป็นมงคลอันสูงสุด

ในที่สุด บุตรที่เชื่อฟังบิดามารดานั้น ก็เป็นบุตรที่ประเสริฐสุดเหนือบุตรทั้งหลาย ดังที่กล่าวมาแล้วได้ทุกๆ ประการ

นี่แหละคือความหมายของคำว่า ปวารณา ที่ภิกษุกระทำกันในวันนี้ ; ถ้ามีปัญญาพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า เป็นเรื่องเป็นราวที่สำคัญมากมายอย่างยิ่งทีเดียว แต่ถ้ามองไม่เห็นแล้วก็จะเข้าใจไปแต่เพียงว่า ทำพิธีอย่างหนึ่งในวันออกพรรษาเท่านั้นเอง, ไปว่าอะไรกันคนละคำสองคำ แล้วก็เลิกกันสิ้นสุดกันเพียงเท่านั้น นั่นเป็นความโง่ เป็นความหลง เป็นความเขลาทั้งของคนว่า และทั้งของคนทำ

ถ้าภิกษุกระทำปวารณา เพียงสักว่าทำพิธี เช่นนั้นแล้วก็มีความโง่ความเขลาอย่างยิ่ง ถ้าชาวบ้านเห็นว่า ภิกษุทำพิธีเพียงเท่านั้น แล้วก็ออกพรรษาแล้ว ก็มีความโง่ความเขลาอย่างยิ่ง

ทั้งชาววัดและชาวบ้าน จะต้องรู้ความหมายของคำว่าปวารณา ให้ถูกต้องตามที่เป็นจริง เหมือนที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งอาจจะสรุปความได้ว่า

เมื่อถามว่าปวารณาคืออะไร ? ก็ตอบว่า ปวารณา คือ การปิดปากตัวเอง ไม่ให้พูดในเมื่อมีคนมาว่ากล่าวตักเตือนแนะนำ

และเมื่อถามว่า ปวารณา นี้เกิดมาจากอะไร ? ก็ต้องตอบว่า เกิดมาจากความที่โลกนี้จะฉิบหาย เพราะความที่ไม่ยอมแก่กันและกัน เพื่อป้องกันความฉิบหายนี้ เราจึงมีระเบียบปวารณา

ถ้าถามว่า ทำปวารณาเพื่อประโยชน์อะไร ? ก็ตอบว่าทำปวารณาเพื่อความเจริญของหมู่คนในโลกนี้ เป็นคนๆ ไป, สูงขึ้นไปจนกระทั่งถึงทั้งครอบครัว ทั้งบ้าน ทั้งเมือง หรือทั้งโลก; จะได้อยู่กันด้วยความเป็นผาสุก มีความเจริญเหมือนกับว่าเป็นคนคนเดียวกัน, มองดูกันด้วยความเมตตาปรานี เข้ากันได้สนิทเหมือนกับน้ำนมกับน้ำ ฉันทก็ฉันทนั้น

และถ้าถามว่าจะปวารณาสำเร็จได้โดยวิธีใด ? ก็ตอบว่าทำให้สำเร็จได้ โดยวิธีที่ยอม ยอมทั้งผิด และทั้งถูก และยินดีในเมื่อต้องยอมทั้งผิดๆ ยอมทั้งที่เขาตักเตือนผิด เพราะมันเป็นการแก้มานะ ทิฎฐิ ของตัวได้อย่างสูงสุด เป็นผู้ยอมทั้งที่เขาตักเตือนผิดและตักเตือนถูก ก็เป็นผู้ยอมโดยประการทั้งปวง ; สิ่งที่เรียกว่าปวารณา ก็จะเกิดขึ้นโดยสมบูรณ์ และเต็มเปี่ยมทุกประการ

นี่แหละคือความหมายที่เป็นใจความสำคัญ ของคำว่า ปวารณา ดังนี้ ซึ่งภิกษุสงฆ์ได้กระทำแล้วในวันเช่นวันนี้ ซึ่งถือกันว่าเป็นวันออกพรรษา ภิกษุที่จะอยู่ก็เป็นผู้ว่านอนสอนง่าย, ภิกษุที่จะไปก็เป็นผู้ว่านอนสอนง่าย, จะไปในที่ใด ก็ยินดีรับคำว่ากล่าวตักเตือนของสงฆ์ในที่นั้น เรียกว่าเป็นผู้ว่านอนสอนง่ายทั้งผู้อยู่และผู้ไป มีความเจริญงอกงามก้าวหน้า ตามทางธรรมและทางวินัย ไม่มีบกพร่องแต่ประการใด

ทางวินัยนั้น ทำให้หมู่คณะนี้อยู่กันเป็นผาสุก ; ทางธรรมนั้น เป็นการแก้กิเลส ตัณหา ที่เรียกว่า ตัวกู- ของกู นั้นให้สูญสิ้นไป, มีคุณธรรมสูงขึ้นตามลำดับ จนกระทั่งถึงความเป็นพระอริยเจ้า นี่เรียกว่าเป็นการได้ประโยชน์ ทั้งโดยธรรมะและโดยวินัย, ได้ทั้งประโยชน์ทั้งชาววัดและชาวบ้าน, ได้รับประโยชน์สูงสุดทั้งทางโลกและทางธรรม ไม่มีส่วนเสียหายขาดทุนแม้แต่นิดเดียวที่ตรงไหนเลย

ท่านทั้งหลายจงได้จำคำว่า ปวารณา, ปวารณาๆ นี้ไว้ให้ขึ้นใจ เพื่อไปใช้เป็นเครื่องปิดปากตัวเอง ไม่ให้เถียง ไม่ให้ต่อต้าน ในเมื่อมีคนว่ากล่าวตักเตือน เป็นผู้ยอมโดยประการทั้งปวง, เป็นผู้มีปวารณา คือปิดปากตัวเอง ไม่ให้เถียงอยู่อย่างนี้ ทั้งกลางวันและกลางคืน ทั้งหลับและทั้งตื่น แม้จะ

ฉันก็จึงฝันว่า เป็นผู้ยอมโดยประการทั้งปวง, ก็จะเป็นผู้มีความเจริญ งอกงาม ก้าวหน้า ตามทางแห่ง พระศาสนาของสมเด็จพระบรมศาสดา อันเป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลาย ได้สมตามความประสงค์ทุกๆ ประการ

ที่มา : การศึกษาของโลกหนังสือชุดหมุนล้อธรรมจักร : พุทธทาสภิกขุ

คำปวารณาจากศิษย์ (ลูก) กับครู (พ่อแม่)

ศิษย์ (ลูก) : คุณครู (คุณพ่อคุณแม่) ที่เคารพ จากวันนี้ไปหากศิษย์ (ลูก) มีการกระทำที่ไม่น่ารัก ไม่อยู่ในวินัยของโรงเรียน (ครอบครัว) ขอคุณครู (คุณพ่อคุณแม่) กรุณาว่ากล่าวตักเตือนและสั่งสอนศิษย์ (ลูก) ด้วย
ศิษย์ (ลูก) จะเชื่อฟังและพยายามปรับปรุงตัวเองให้เป็นคนดีต่อไป

ครู (พ่อแม่) : ศิษย์รัก (ลูกรัก) จากวันนี้ไป ครู (พ่อและแม่) ขอรับที่จะเลี้ยงดูอบรมและสั่งสอนศิษย์ (ลูก)ด้วยความเมตตา เพื่อพัฒนาศิษย์ (ลูก) ให้เป็นเยาวชนที่ดีของโลกต่อไป

หากครู (พ่อแม่) ทำสิ่งใดที่ทำให้ศิษย์ (ลูก) ไม่สบายใจ ขอให้ศิษย์ (ลูก) ช่วยบอกกล่าวครู (พ่อแม่) ให้ได้รับรู้เพื่อที่ครู (พ่อแม่) จะได้พยายามปรับปรุงต่อไป

พิธีปวารณา : กำหนดใช้ทุกวันแรกของการเปิดปีการศึกษา

เริ่มเป็นวันฉัตรมงคลทศี พฤษภาคม ๒๕๔๖

คำกล่าวปวารณาตนระหว่างเพื่อนครู

เพื่อนครูที่นับถือ จากวันนี้ไป หากข้าพเจ้ามีพฤติกรรม

ที่ไม่เหมาะสม ไม่อยู่ในวินัยของโรงเรียน

และไม่เป็นกัลยาณมิตรที่ดี

ขอให้เพื่อนครูกรุณาว่ากล่าวตักเตือน และชี้แนะนำข้าพเจ้า

เพื่อที่ข้าพเจ้าจะได้นำไปปรับปรุงพัฒนาตนเองให้เป็นคนดีต่อไป

และหากเพื่อนครูมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

ขอเพื่อนครูให้โอกาสแก่ข้าพเจ้ายินยอมให้ข้าพเจ้า

ตักเตือนท่าน และขอให้เรามีความเมตตา

และความหวังดีต่อกันและกันตลอดไป